

TAVSİYE KARARLARI ÇERÇEVESİNDE AVRUPA BİRLİĞİ’NİN MEDYA OKURYAZARLIĞI EĞİTİMİ VİZYONU

Yrd. Doç. Dr. Adnan ALTUN

Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler

Eğitim Anabilim Dalı

aaltun@ibu.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Avrupa Birliği’nin (AB) medya okuryazarlığı eğitimi konusundaki vizyonunu ortaya koymaktır. Bu amaca ulaşmak için Birliğin medya okuryazarlığına ilgi duymaya başladıkları tarih olan 2000 yılından itibaren ortaya koydukları medya okuryazarlığı tavsiye kararları ve sonuç bildireleri ele alınmıştır. Bu dokümanlar içerik analizi yoluyla incelenmiş ve ulaşılan sonuçlar “Politika, İşbirliği, Eğitim, Kuramsal Temeller ve Araştırma” olmak üzere beş tema altında sunulmuştur. Sonuçlar incelendiğinde AB tarafından medya okuryazarlığının “Avrupa Vatandaşlığı” oluşturmanın bir aracı olarak görüldüğü ileri sürülebilir. Bu doğrultuda da birlik içinde ortak bir medya okuryazarlığı vizyonunun oluşturulması ve bu vizyonun medya ve eğitim sektörleri başta olmak üzere konuyu ilgilendiren tüm alanlara yansıtılması öngörülmektedir. Bu çalışmanın özellikle ülkemizde medya okuryazarlığına yönelik karar mercilerine önemli fikirler verebileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Medya Okuryazarlığı Eğitimi, Tavsiye Kararları

THE EUROPEAN COMMUNITY’S THE VISION OF MEDIA LITERACY EDUCATION WITHIN THE FRAME OF THE RECOMMENDATIONS

Assistant Professor Adnan ALTUN

Abant İzzet Baysal University, Faculty of Education, Department of Social Studies
Education

aaltun@ibu.edu.tr

ABSTRACT

The purpose of this study is to reveal The European Union’s the vision of media literacy education. Therefore, it is examined the recommendations and the conclusions that present by the Union after 2000. The documents are analyzed thought content analysis method and the results are presented under five themes as “Politics, Collaboration, Education, Theoretical Foundations, Research”. As results, it can be claimed that media literacy is seen as a means of creating “the European citizenship” by the EU. Accordingly, it is provided for the creation of a common vision on media literacy and the reflection of the vision in all fields, especially on media and education. Consequently, it is considered that this study may be an inspiration to decision-makers on media literacy education in Turkey.

Key Words: European Union, Media Literacy Education, Recommendations.

TAVSİYE KARARLARI ÇERÇEVESİNDE AVRUPA BİRLİĞİ’NİN MEDYA OKURYAZARLIĞI EĞİTİMİ VİZYONU

GİRİŞ

Avrupa Birliği (AB) içerisinde yer alan İngiltere, Fransa, Finlandiya ve Almanya gibi ülkelerin 20. yüzyılın ilk yarısına kadar uzanan köklü medya okuryazarlığı eğitimi gelenekleri bulunmaktadır. Buna karşın AB’nin kurumsal olarak bu konuya yönelik girişimleri 2000 sonrasında başlamıştır.

İlk olarak 23 ve 24 Mart 2000 tarihindeki Lizbon Avrupa Konseyi’nde “*daha üst düzeyde bir medya okuryazarlığının AB’nin daha kapsayıcı bir toplum olmasına ve özellikle de daha rekabetçi bir bilgi ekonomisi konusunda hedeflerine ulaşmasına önemli derecede katkı sağlayabileceği*” Devlet ve Hükümet başkanlarınca kararlaştırılmıştır (EU, 2009). 2000 yılında başlayan bu bilinçlenme 2006 sonrasında yapılan çalışmalarla hız kazanmış ve AB’yi medya okuryazarlığı eğitimi konusunda dünya üzerinde önemli bir konuma yükseltmiştir. Şüphesiz bunda yukarıda sözü edilen köklü medya okuryazarlığı eğitimi geleneğine sahip ülkelerin katkıları inkâr edilemez.

Medya okuryazarlığı konusunda AB’nin atmış olduğu en önemli adım *Medya Okuryazarlığı Uzman Grubu*’nun (The Media Literacy Expert Group) kurulmuş olmasıdır. AB Parlemontosu tarafından medya okuryazarlığı konusunda bir girişimin başlatılması gerekli görülmesi üzerine Komisyon 2006 yılında Medya Okuryazarlığı Uzman Grubunu farklı yetenek ve birikime sahip 34 akademisyen ve medya uzmanın katılımıyla kurmuştur. Bu çalışma grubunun amacı medya okuryazarlığı amaçlarını ve eğilimlerini analiz etmek ve tanımlamak, Avrupa zeminindeki iyi uygulamalara dikkat çekmek, bunları desteklemek ve konuyla ilgili yeni öneriler getirmektir (EU, 2007b: 4). Uzman Grubunun kurulmasıyla birlikte AB bünyesinde medya okuryazarlığı çalışmaları

hız kazanmış ve kısa bir zaman zarfında iki önemli çalışmaya imza atılmıştır. Bunlardan biri *Halka Danışma* (The Public Consultations) adlı çalışma ve diğeri de “Avrupa’da Medya Okuryazarlığı İle İlgili Güncel Eğilim ve Yaklaşımlar” (Study on the Current Trends and Approaches to Media Literacy in Europe) adlı çalışmadır.

Kamuoyunun nabzını yoklama olarak da görülebilecek Halka Danışma başlıklı çalışma 2006 yılının son çeyreğinde gerçekleştirilmiştir. AB üyesi olan 23 ülkeden ve bununla birlikte Çin, Rusya ve ABD gibi devletlerden de görüş alınmıştır. Bunlardan %26’sı sivil toplum kuruluşları, %25’i hükümet ve kamu kuruluşları, %24’ü sanayi, %18’i bireyler ve %7’si de eğitim sektöründen oluşmaktadır. Bu çalışma ile mevcut olası medya okuryazarlığı yaklaşımlarını saptanmış ve Avrupa’da ortaya konulan bu eğilimlerden hareketle yeni bir medya okuryazarlığı tanımı yapılmıştır (EU, 2007a: 2-3). Bu çalışma bir nevi ihtiyaç analizi olarak görülebilir.

Medya Okuryazarlığı Uzman Grubu’nun öncülüğünde gerçekleştirilen diğeri önemli çalışma da Mayıs 2006’da gerçekleştirilmiştir. “Avrupa’da Medya Okuryazarlığı İle İlgili Güncel Eğilim ve Yaklaşımlar” (EU, 2007c) adını taşıyan bu çalışma AB’nin medya okuryazarlığına bakışını ayrıntılı olarak yansıtmakla kalmamakta aynı zamanda medya okuryazarlığı konusunda gelmiş olduğu noktayı da göstermektedir. Bu çalışmanın amacı Halkın Katılımı’nda ortaya çıkan eğilimleri doğrulamak ve medya okuryazarlığı seviyesinin gelişmesine ve artmasına yardımcı olmak için Topluluk düzeyinde yürürlüğe konulacak bazı ölçütleri tavsiye etmek için Avrupa’da medya okuryazarlığının uygulanması ile ilgili güncel yaklaşımların bir planını yapmaktır. Bu çerçevede öncelikle AB’nin medya okuryazarlığı kavramına bakışı, mevcut eğilimleri, eksiklikleri ve geleceğe yönelik perspektifleri ortaya konulmuştur. Ardından AB bünyesindeki çalışmalar ve kurumlar hakkında bilgi verilmiştir. Son olarak da AB bünyesindeki her ülkedeki medya okuryazarlığı gelişmeleri tek tek ele alınmıştır.

AB bu süreçte medya okuryazarlığına yönelik “Daha Güvenli İnternet, MEDIA 2007, ECML ve EMECE” gibi projelere de imza atmıştır.

Araştırmanın Amacı: Bu çalışmanın amacı AB'nin 2000 yılı sonrasında medya okuryazarlığı ile ilgili yayınladığı tavsiye kararı ya da sonuç bildirgesi olarak nitelendirilebilecek dokümanlardan hareketle Birliğin medya okuryazarlığı eğitimine ilişkin hedeflerini ortaya koymaktır. Çalışmanın sonuçlarının medya okuryazarlığı konusunda gelişmelere açık olan ülkemize örnek teşkil edebileceği düşünülmektedir.

YÖNTEM

Bu çalışma tarama modeli olarak planlanmıştır. Tarama modeli, geçmişte ve günümüzde var olan durumu olduğu gibi betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2002). AB'nin medya okuryazarlığı eğitimine ilişkin hedeflerini ortaya koyan çeşitli dokümanlar Nvivo 8 programına başvurularak içerik analizi yoluyla incelenmiştir. Araştırmanın amacını gerçekleştirmek için AB bünyesinde 2000 yılından itibaren ortaya konulan tavsiye kararları ve yine tavsiye kararı olarak nitelendirilebilecek çeşitli dokümanlar incelenmiştir. İçerik analizinde numaralandırılarak “Kaynak-1 (K-1)” şeklinde ifade edilen bu dokümanlar aşağıda verilmiştir:

- **(K-1)** 27 Haziran 2000 tarihli “*Medya Eğitimine Yönelik 1466 sayılı Tavsiye Kararları*” (EU, 2000)
- **(K-2)** 2007 tarihli “*Tavsiye Kararları*” (EU, 2007b)
- **(K-3)** 2007 tarihli “*Avrupa Komisyonu'nun 833 Sayılı Çağrısı*” (EU, 2007c)
- **(K-4)** Avrupa Komisyonu'nun 21 Mayıs 2008 tarihli “*Sonuç Bildirgesi*” (EU, 2008a)
- **(K-5)** Avrupa Parlamentosu'nun 16 Aralık 2008 tarihli “*İlke Kararı*” (EU, 2008b)
- **(K-6)** Avrupa Komisyonu'nun 20 Ağustos 2009 tarihli “*6464 sayılı Tavsiye Kararı*” (EU, 2009b)
- **(K-7)** 2009 tarihli “*Tavsiye Kararları*” (EU, 2009c)
- **(K-8)** Avrupa Komisyonu'nun 27 Kasım 2009 tarihli “*Sonuç Bildirgesi*” (EU, 2009d)

İçerik analizi, belirli bir mesajın kapsadığı, taşıdığı enformasyonun işlenmesini temel almaktadır. Yöntemin ilk adımı “betimsel işleme”dir. Burada, bireyin aldığı uyarıların veya mesaj öğelerinin özelliklerini ve güçlerini objektif bir şekilde ortaya koyarak sübjektif ve kaba betimlemeleri aşmak söz konusudur. Bu açıdan içerik analizi, iletişimlerin kodlanması sorunuyla, mesajın bir takım kategorilere bölünmesi, belirli kodlama ya da kayıt birimleri saptamayla yapılır. Kategorileştirme, tanımı gereği, bir bütünü oluşturan öğeleri belirli kriterlere göre birbirinden farklılaştırarak gruplandırmak demektir. Kategorileştirme, mesaj öğelerinin tek tek ayırt edilmesini ve ardından belirli gruplara dağıtılmasını gerektirmektedir. İçerik analizini kategorileştirmede “kapalı yaklaşım” ve “açık yaklaşım” olmak üzere iki farklı yaklaşım vardır. Kapalı yaklaşımda araştırma konusuyla ilgili önceden var olan kategoriler kullanılırken, açık yaklaşımda kategoriler içerik analizi sonucunda oluşturulur. Kısaca kapalı yaklaşımda içerik analizi tümünden gelimsel bir yapıya sahipken, açık yaklaşımda tümevarımsal bir nitelik söz konusudur (Bilgin, 2000: 10-11). Çalışmada açık yaklaşıma başvurulmuş ve içerik analizi sonucunda “Kuramsal, Politika, Eğitim, İşbirliği ve Araştırma” olmak üzere beş farklı kategori ortaya konulmuştur. Kodlama hatalarını önleyebilmek için bu kategorilerden hareketle içerik analizi tekrar gerçekleştirilmiştir.

İçerik analizi tekniklerinin güvenilirliği büyük ölçüde kodlama işlemine bağlıdır (Ghiglione, 1978: akt. Bilgin, 2000: 13-14): Bu ise, kodlayıcıların ve kodlama kategorilerinin güvenilirliğiyle ilgilidir. Araştırmada yapılan içerik analizinde kodlayıcının güvenilirliği için aynı kodlayıcının aynı metni farklı zamanlarda aynı şekilde kodlaması tercih edilmiştir. Ülkemizde medya okuryazarlığı yeni tanınmaya başlandığı bir dönemde medya okuryazarlığı alanında yetişmiş yeteri kadar uzman olmadığı için bu yola başvurulmuştur. Yapılan kategorileştirme üç defa tekrarlanarak yapılan içerik analizinin güvenilirliği arttırılmaya çalışılmıştır.

İçerik analizi sonuçları tablolar halinde gösterilmiştir. Bu tablolarda kategoriler (Kaynak) “K” harfi ile ve kodlar da (referans) “R” harfi ile gösterilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

AB'nin medya okuryazarlığına ilişkin hedeflerini ortaya koyabilmek için yukarıda belirtilen dokümanlar içerik analizi yapılarak incelenmiş ve ulaşılan bulgular aşağıdaki tabloda genel olarak sunulmuştur.

Tablo-1: Temalara ilişkin veriler

Temaların Oranı	Temalar	Kaynak (K)	Referans (R)	$\bar{X}$
	Politika	8	109	13.6
	İşbirliği	8	56	7
	Eğitim	7	60	8.6
	Kuramsal Temeller	5	41	8.2
	Araştırma	6	12	2
	Toplam	8	278	34.8

İçerik analizinde ortaya çıkan temalar, referans sayılarına göre yüzde olarak grafikte ve kaynak başına düşen referans sayısı da ortalama olarak tabloda ifade edilmiştir. Buna göre AB'nin medya okuryazarlığı konusunda en fazla değindiği temanın "Politika", en az değindiği temanın da "Araştırma" olduğu görülmektedir. İçerik analizi sonucunda ortaya çıkan bu temalara ilişkin veriler sırasıyla aşağıda verilmiştir.

"POLİTİKA" Temasına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Politika teması referans sayısı (109) dikkate alındığında %39 ile en yüksek değere sahip temadır ve ayrıca incelenen 8 kaynağın tamamında da vurgulanmıştır. Bu

veriler AB'nin medya okuryazarlığı eğitimine yönelik ortak bir politik bakış sergilemeyi önemseydiğini göstermektedir.

Tablo-2: Politika temasına ilişkin veriler

Alt Temalar	K	R	$\bar{X}$
Düzenleme ve Denetimler	7	12	1.7
Yeni Teknolojiler	7	11	1.7
Avrupa Vatandaşlığı	6	14	2.6
Fikir Birliği	6	11	1.6
Yaşamboyu Öğrenme	6	8	1.3
İçerik ve Erişim	5	16	3.2
Kamu Farkındalığı	5	14	2.8
Girişim ve Projeler	5	13	2.6
Toplam	8	109	13.6

Tablo-2'de de görülebileceği gibi alt temalar kaynak sayıları dikkate alınarak sıralanmıştır. Kaynak ve referans sayılarının neredeyse eşit dağıldığı bu alt temalarla ilgili detaylı açıklamalar aşağıda sunulmuştur.

Düzenleme ve Denetimler: AB medya okuryazarlığını medya alanındaki “düzenleme ve denetim” çabaları ile ilişkilendirmekte; medya düzenlemeleri, öz-düzenleme¹ ve eş-düzenleme² gibi ortak düzenleyici girişimleri medya okuryazarlığını geliştirmenin bir aracı olarak ele almaktadır (K-2, K-3, K-4, K-5, K-6, K-7, K-8). Yine medya okuryazarlığının gelişiminin, iletişimin mevcut ve olası davranış kodlarına dayanması gerektiği ifade edilmekte (K-2, K-3, K-4, K-5, K-6) ve bu davranış kodlarının medya okuryazarlığı düzeylerinin ölçülmesinde nitel ve nicel deneysel göstergeler olarak değerlendirilebileceğini (K-2) ifade etmektedir. Bu çerçevede fikri hakları, telif haklarını ve çoğaltma haklarını da çözümlenmesi gereken sorun alanları olarak ifade etmektedir (K-2). Düzenleme ve Denetim alt temasına ilişkin öne çıkan tavsiye kararları aşağıda verilmiştir:

- *Olabildiğince ilgili tüm gruplarla birlikte davranış kodları ve eş-düzenleyici çerçeveler geliştirmek, uygulamak ve ayrıca öz-düzenleyici girişimleri desteklemek (K-3),*

¹ Self-regulation: Davranışlarımızı bilişsel olarak pekiştirme veya cezalandırma süreci.

² Co-regulation: Çocukluk evresinin ortalarında çocuğun davranışlarının ebeveynle çocuk tarafından ortaklaşa denetlendiği geçici bir evre.

- *Medya okuryazarlığı iletişimin mevcut ve olası davranış kodlarına dayalı olarak geliştirilmesi (K-2),*
- *Medya okuryazarlığının gelişimini değerlendirmeyi bu gelişmeye katkı sağlayacak faktörleri tanımlamayı kolaylaştıracak nitel ve nicel deneysel göstergelerin kesin ve açık olarak ifade edilmesi ve sabitleştirilmesi (K-2),*
- *Avrupa'da eğitimsel amaçlarla görsel işitsel ve çoklu ortam üretimine yönelik fikri haklar, telif hakkı ve çoğaltma hakları konularına yeni çözüm yolları araştırılması (K-2).*

Yeni Teknolojiler: AB medya okuryazarlığını yeni teknolojilere yönelik sorunların çözümlerinden biri olarak değerlendirmektedir (K-1, K-6). Bu noktada özellikle de yeni teknolojilerin ve yeni medyanın sorumlu ve bilinçli kullanımını, vatandaşların tehlikelerin farkında olmasını ve konuyla ilgili yasal önlemlere saygı duymalarını vurgulamaktadır (K-5). İletişim alt yapısına yapılan yatırımlar kırsal bölgelerle şehirler arasındaki dijital bölünmeyi giderecek, medya okuryazarlığı da genç yaşlı, köylü kentli, eğitilmiş eğitimsiz vatandaşlar arasındaki dijital bölünmeyi giderecektir (K-5, K-6, K-7). Bu noktada farkındalık artırıcı kampanyalara (K-2, K-4), araştırmalara (K-8) ve bunların okullara (K-5) da yansımalarına önem verilmektedir. Bu alt temaya ilişkin öne çıkan tavsiye kararları ise şöyledir:

- *Avrupa Parlamentosu, Avrupalı politika yapıcılara... Üye Devletler ve şehirlerle taşralar arasındaki dijital bölünmeyi daraltma çağrısında bulunmuştur (K-5).*
- *İletişim teknolojilerindeki yeniliklerle ilgili Avrupa düzeyinde medya okuryazarlığı kampanyaları başlatılmalı ve vatandaşlar, farkındalık ve eleştirel düşünce ile bu yenilikleri kullanmaya teşvik edilmeli... (K-2).*
- *Yeni teknolojilerin uygulanması medya okuryazarlığı alanında yapılan araştırmalarla birlikte olmalıdır. Yeniliğin kalitesi buna bağlı olacaktır (K-8).*
- *Okul araç gereçlerinin tüm öğrencilerin bilgisayarlara, İnternete ve zorunlu eğitime erişebilme imkânını elde edecek şekilde geliştirilmelidir (K-5).*

Avrupa Vatandaşlığı: Medya okuryazarlığı medya çoğulculuğunu, bilinçli-aktif vatandaşlığı, bilgiye erişimi ve paylaşımı, eleştirel anlayışı ve farkındalığı garanti altına alabildiği için Birlik tarafından ortak bir Avrupa vatandaşlığı oluşturmanın bir

vasıtası olarak görülmektedir (K-1, K-2, K-4, K-5, K-6, K-8). Bu alt temaya ilişkin önerilen tavsiye kararları da şöyledir:

- *Medya eğitimi yeni bilgi teknolojileri ve yaygın eğitim alanlarında olduğu gibi vatandaşlık eğitimi alanında da önemli bir yere sahiptir (K-1).*
- *Avrupa Parlamentosu, medya eğitimi etkinliklerinin tüm vatandaşları... kuşatması gerektiğini ileri sürmektedir (K-5) .*
- *Yetkili makamlar, özellikle de kamu çıkarına çalışanlar medya okuryazarlığı konusunda vatandaş katılımını ve vatandaşlara yetki vermeyi desteklemeli (K-8).*

Fikir Birliği: 2006 yılının sonunda ele alınan “Halka Danışma” başlıklı çalışmada ve 2007 yılının ikinci yarısında Komisyon için gerçekleştirilen “Avrupa’da Medya Okuryazarlığı Konusunda Güncel Eğilim ve Yaklaşımlar” adlı çalışmada Avrupa seviyesinde medya okuryazarlığı alanındaki gelişmeler için bazı engeller olduğu fark edilmiştir. Bunlar arasında özellikle ortak vizyonun olmaması, ulusal, bölgesel ve yerel girişimlerin Avrupa’ya özgü görünmemesi, Avrupa’ya özgü iletişim ağlarının eksikliği, paydaşlar arasındaki eşgüdümsüzlük ile uygulamada ve seviyelerde farklılıklar yer almaktadır (K-4, K-6, K-7). Medya okuryazarlığına ilişkin en önemli engel olan eşgüdümsüzlüğü gidermek için konu üzerinde bir fikir birliğinin oluşturulması hedeflenmektedir (K-1, K-2, K-4, K-5, K-6, K-7). Bu alt temaya ilişkin dikkat çeken tavsiye kararları ise şöyledir:

Avrupa Konseyi Komisyonun “Dijital çevrede medya okuryazarlığına bir Avrupa yaklaşımı” konusundaki mesajını Avrupa görsel-işitsel politikasına ilave edilen bir yapı taşı olarak görmekte ve seve seve kabul etmektedir (K-4). Buna yönelik yapılacaklar ise şöyledir:

- *İmkân dâhilinde AB ve UNESCO gibi diğer uluslararası kuruluşlarla işbirliği içerisinde... uluslararası bir medya eğitimi ofisi oluşturulması aracılığıyla bütüncül bir Avrupa yaklaşımı geliştirilmelidir (K-1).*
- *Farklı ulusal ve Avrupalı görsel-işitsel ve iletişim düzenleme otoritelerinin olarak iletişim ağı kurmaları teşvik edilmeli (K-2).*
- *Medya okuryazarlığının ölçülmesine yönelik... geniş ölçekli ve uzun süreli araştırmanın acil bir ihtiyaç olduğu fark edilmiştir (K-6).*

- *Komisyonun Üye Devletler arasında iyi uygulamaların analizi ve paylaşımını desteklemesi, Üye Devletlere yardımcı olmak amacıyla araçlar geliştirmesi ve Avrupa bütününde medya okuryazarlığı düzeylerini ölçmesi (K-7).*
- *Medyanın bağımsızlığını ve Üye Devletlerin medya endüstrisindeki iyi uygulamaları ve standartların geliştirilmesiyle ilgili farklı yaklaşımlar için olası birkaç çözümden ikisini öz-düzenleme ve eş-düzenleme oluşturmaktadır (K-7).*

Yaşam Boyu Öğrenme: AB medya okuryazarlığını yaşam boyu öğrenme politikalarının bir parçası olarak görmektedir (K-1, K-2,K-4, K-5, K-6, K-7). Bu alt temaya ilişkin örnek tavsiye kararları şunlardır:

- *Medya eğitimi hem bugünün hem de geleceğin yetişkinlerini hedeflemelidir... Bu manada yaşam boyu öğrenme kavramının bir parçası olarak medya eğitiminin gelişmesi ve bu noktada eğitim sisteminin oynayabileceği rolün fark edilmesi hayati öneme sahiptir (K-1).*
- *Avrupa Konseyi, Üye Devletleri medya okuryazarlığını yaşam boyu öğrenme stratejileri çerçevesinde desteklemeye ve eğitimin bu bakış açısından öğretim uzmanları arasında akırdan öğrenme ve iyi uygulamaların değış tokuşunu teşvik etmeye davet etmektedir (K-4).*

İçerik ve Erişim: AB özellikle küreselleşme ve medya yakınsamasının bir sonucu olarak bilgi taşması, yeni medya üzerindeki tek dil ve tek kültürün açık hâkimiyetinin neden olduğu tek-tipleştirme ve artan ticarileştirme gibi içerik ve erişim sorunlarının ortaya çıktığını dile getirmektedir. Bu bağlamda medya okuryazarlığını medyadaki içerik ve erişim sorunlarının çözümlerinden biri olarak görmektedir (K-1, K-5, K-8). Bu sorunlara yönelik olarak yerelden uluslararasına uzanan tüm bilgi kaynaklarının çokluğunu ve bunlara erişimi sağlamayı, medya içeriğinin farklılığını ve çoğulcülüğünü garanti altına almada kamu kuruluşlarının desteğini ve otoritelerin biçim ve içerikteki yerel kültür farklılığını besleyen politikalar üretmesini çözüm yolları olarak görmektedir (K-8). Hem kültürel olarak hem de yaşı dikkate alarak içerik farklılığının ve çoğulcülüğünün altını çizen birlik, içeriği üretimine ve dağıtımına da odaklanmaktadır (K-5, K-6, K-7). Bu alt temaya ilişkin örnek karar ifadeleri aşağıda verilmiştir:

- *Medya endüstrisinin... dijital dünyada bilgi ve yaratıcı içeriğin nasıl üretildiği, yayına hazırlandığı ve dağıtıldığına ilişkin bilgi edinme kampanyaları düzenleyerek sistematik olarak herkesi bilgilendirmesi (K-6).*
- *Medya okuryazarlığını geliştirme stratejileri toplumdaki farklı gruplar ve ilgiler arasındaki farklılıkları enine boyuna göz önünde bulundurmalı ve iletişimi desteklemelidir (K-7).*

Kamu Farkındalığı: AB medya okuryazarlığını günümüz bilgi toplumu için bir vatandaşlık meselesi olarak görmekte ve bu becerinin sadece gençleri değil aynı zamanda yetişkinleri, yaşlıları, ebeveynleri, öğretmenleri ve medya uzmanlarını da ilgilendirdiğini belirtmektedir. Bu çerçevede ilgili tüm tarafların konuya yönelik telif hakkı ve Bilgi İletişim Teknolojilerinin (BİT) güvenli ve uygun kullanımı gibi çeşitli boyutlarda ve reklâm kampanyaları, gençlik organizasyonları ve bilgi edinme günleri gibi farklı araçlarla farkındalıklarının artırılmasını önemsemektedir (K-2, K-4, K-6, K-8). Bu alt temaya ilişkin de örnek karar ifadeleri aşağıda verilmiştir:

- *Gençlerle ebeveynleri hedef alan ve medya ile gençlik organizasyonlarını da içine alan farkındalık arttıran girişimlerin desteklenmesi (K-4).*
- *Bilgi ve iletişim şebekeleri yoluyla kurslar, bilgi edinme günleri ve kişisel veriyi işlemeye ilişkin tehlikelere yönelik bilgi paketleri ile farkındalık artırır ve bu alanda kullanıcıları, özellikle gençleri, ebeveynleri ve öğretmenleri eğitir (K-6).*
- *Medya okuryazarlığı girişimleri telif hakkının rolüne ilişkin bir farkındalık boyutunu da içermesi... (K-6).*

Girişim ve Projeler: AB medya okuryazarlığı konusundaki örnek girişimleri ve iyi uygulamaları tespit ve destek konusuna önem vermektedir (K-4, K-6, K-7, K-8). Bu noktada MEDIA 2007, “Media Mundus” ve özellikle Yaşam Boyu Öğrenme (Lifelong Learning), E-Eşleştirme (e Twinning), Daha Güvenli İnternet (Safer Internet) ve Avrupa Sosyal Fonu (the European Social Fund) başta olmak üzere diğer AB destek programlarının ve eş-düzenleyici ya da öz-düzenleyici girişimlerin medya okuryazarlığını desteklemesi gerektiği vurgulanmaktadır (K-4, K-5, K-6). Bu girişimlerin genç, yaşlı, engelli demeden tüm vatandaşları kapsamasını ve bu çerçevede özellikle yayıncılık endüstrisinin desteğinin önemli olduğunu belirtmektedir (K-5, K-6).

- *Dijital medya okuryazarlığı ile ilgili girişimler... yayıncılık endüstrisinin yakın ilgisini sağlamalıdır (K-6).*
- *Medya okuryazarlığı girişimleri telif hakkının rolüne ilişkin bir farkındalık boyutunu da içermelidir (K-6).*
- *Medya okuryazarlığı girişimlerinin bir bölümü bilhassa tüketicilere uygun teklifler temin etme amacıyla bilgi ve iletişim şebekelerinde kişisel veriyi işlemeye ve kişisel veriyi koruma ve özel hayata saygı açısından artan sorunlara hitap etmek zorundadır... (K-6).*

Politika teması incelendiğinde Birliğin medya okuryazarlığını Avrupa vatandaşlığı oluşturmanın bir aracı olarak gördüğü ortaya çıkmaktadır. Bu noktada en büyük engelin eşgüdümsüzlük olduğu ileri sürülmektedir. Eş-düzenleme ve öz-düzenleme gibi ortak düzenleme girişimlerinin oluşturulması, konunun Yaşam Boyu Öğrenme adlı destek programı ile tüm yaş gruplarını ve tüm meslekleri kapsamı ile bölgesel ve kişiler arası dijital bölünmenin giderilmesi bu engel için olası çözümler olarak görülmektedir.

“İŞBİRLİĞİ” Temasına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

İşbirliği teması referans sayısı (56) dikkate alındığında %21 gibi yüksek bir değere sahiptir ve ayrıca incelenen tüm kaynaklarda da vurgulanmıştır. Bu veriler AB'nin medya okuryazarlığı eğitimine yönelik işbirliğini önemseydiğini göstermektedir.

Tablo-3: İşbirliği temasına ilişkin veriler

Alt Temalar	K	R	$\bar{X}$
Birlik içi işbirliği	8	30	3.8
Medya kuruluşları ile işbirliği	5	16	3.2
Sivil toplum kuruluşları ile işbirliği	4	6	1.5
Uluslar arası işbirliği	4	5	1
Toplam	8	56	7.1

Tablo-3'de de görülebileceği gibi AB birlik içerisinde işbirliği daha fazla önemsemektedir. Buna ilaveten medya sektörü ve sivil toplum kuruluşları ile yapılacak

işbirliği ve uluslar arası boyuttaki işbirliği de vurgulanmıştır. Bu alt temalar sırasıyla aşağıda sunulmuştur.

Birlik içi işbirliği: AB birlik içerisinde otoriteler arasında işbirliği yapılmasını ve bunun sonucunda medya okuryazarlığı konusunda ortak bir çerçeve oluşturmasını amaçlamaktadır. Bu işbirliğinin tüm AB organlarını, yerel ve bölgesel yetkili makamları, medya kuruluşlarını, medya uzmanlarını, Sivil Toplum Kuruluşlarını (STK), eğitim kuruluşlarını, ebeveyn derneklerini, yetişkin eğitim merkezlerini ve kütüphaneler gibi farklı aktörleri de kapsamaya gerektiği ifade edilmiştir (K-1, K-5, K-8). Yine bu işbirliğinin en iyi uygulamalar, pedagojik yöntemler, iletişim teknolojilerindeki yenilikler, kaynak merkezleri, eş-düzenleyici ve öz-düzenleyici girişimler, medya okuryazarlığı seviyelerini ölçme, etik kurallar ve araştırma gibi konuları kapsamaya önerilmektedir (K-1, K-2, K-3, K-4, K-5, K-6, K-7, K-8). Birlik içi işbirliğini sağlama konusunda merkezi bir yapının gerektiği de vurgulanmıştır. Medya Okuryazarlığı Uzman Grubunun ve Görsel-İşitsel Medya Hizmetlerindeki İrtibat Komitesi'nin bu sorumluluğu üstlenebileceği ifade edilmiş ve ayrıca farklı organların da kurulması önerilmiştir (K-4, K-5, K-8). Bu alt temaya ilişkin örnek kararlar aşağıda verilmiştir:

- *Avrupa Parlamentosu, politika oluşturuculara, gazetecilere, radyo ve televizyon yapımcılarına ve medya şirketlerine ilaveten kütüphaneler, yetişkin eğitim merkezleri, vatandaşlara ait kültür ve medya merkezleri ve bundan başka eğitim ve öğretim kuruluşları ve vatandaşlara ait medya kuruluşları gibi başlıca yerel varlıkların da medya okuryazarlığının desteklenmesine aktif katkılar yapabileceklerini düşünmekte ve buna önem vermektedir (K-5).*
- *Avrupa Konseyi, Üye Devletler arasında bilginin, en iyi uygulamaların ve eğitim alanında pedagojik yöntemlerin düzenli değiş tokuşa gereksinim duyulduğunun altını çizmektedir (K-4).*
- *Fikir birliği ve işbirliği için aşağıdaki organların kurulması (K-8),*
  - *Avrupa Medya Okuryazarlığı Temsilcileri Federasyonu – medya okuryazarlığının gelişimini destekleyen politikaları ve girişimleri gerçekleştirmede paydaşlar ile Üye Devletler arasındaki iletişimi düzenlemek ve kolaylaştırmak için resmi kurumsal danışma konseyi;*

- *Avrupa Medya Okuryazarlığı Gözlemevi – uygulama, medya okuryazarlığı düzeyleri, yönetmelikler ve uluslararası tartışmalardan çıkan sorunlara ilişkin raporların üretilmesi için bir izleme merkezi.*

Medya kuruluşları ile işbirliği: AB medya sektörünün tecrübelerini önemsemekte ve medya okuryazarlığını geliştirme de medya kuruluşlarına önemli sorumluluklar atfetmektedir (K-1, K-2, K-6, K-7, K-8). Medya kuruluşlarının eğitim sektörü ile işbirliği içerisinde yüksek kalitede eğitim ve kültür programları yaparak, izleyicilerin bakış açısını ve sorunlarını sunan programlar üreterek ve özellikle çocuklara ve gençlere yönelik medya okuryazarlığı ile ilgili yapımlar geliştirerek medya okuryazarlığına katkı sağlayabileceği dile getirilmiştir (K-1, K-2, K7, K-8). Bunun dışında medya kuruluşlarının sivil katılımı ve vatandaşların yetkilendirilmesini desteklemesine vurgu yapılmış ve medyaya düşen yükümlülükler ayrıntılı olarak açıklanmıştır (K-6, K-8). Bu alt tema ile ilgili örnek karar ifadeleri şöyledir:

- *Avrupa ölçeğinde özellikle çocuklara ve gençlere yönelik medya okuryazarlığı ile ilgili yapımlar (ve medya içerikleri) geliştirilmesi (K-2),*
- *Eğitim sektörüyle çalışan medya kuruluşlarının görünürlüğünün yayılması ve artırılması (K-2),*
- *Medya endüstrisi, medya okuryazarlığı seviyelerini geliştirmeyi gerekli araçlarla sağlamak için yükümlülüklerini şunlarla arttırması (K-6):*
  - *Arama motorlarının nasıl çalıştığını ve onların nasıl daha iyi kullanılacağını da kapsayacak şekilde dijital dünyada bilgi ve yaratıcı içeriğin nasıl üretildiği, yayına hazırlandığı ve dağıtıldığına ilişkin bilgi edinme kampanyaları düzenleyerek sistematik olarak herkesi bilgilendirerek;*
  - *Ticari iletişim amacıyla kullanılan teknikler hakkında, özellikle ürün yerleştirme, çevrimiçi reklam hakkında farkındalık artırıcı kampanyaların düzenlenmesiyle ve pazarlama ile içerik arasındaki sınırları daha iyi belirleyerek vatandaşlara açık ve kullanımı kolay bilgi sağlayarak;*
  - *Mevcut yasal hazırlıklara tamamen saygı çerçevesinde uygun hale getirilmiş teklifler, özellikle interaktif reklam bağlamında kişisel*

verilerini nasıl işleyecekleri konusunda vatandaşlara bilgi sağlayarak, özellikle gençleri hedefleyen bilgi paketleri oluşturarak;

- *Bu bakımdan telif hakkının rolünü kapsayacak şekilde yaratıcı ekonominin nasıl çalışacağına ilişkin bilgilendirme günleri düzenleyerek vatandaşları aktif olarak bilgilendirerek.*

Sivil toplum kuruluşları ile işbirliği: AB medya okuryazarlığının geliştirilmesi için STK'lar ile işbirliği yapılmasını da göz önünde bulundurmaktadır (K-1, K-2, K-6, K-8).

- *Medya okuryazarlığı ve medya tüketicileri dernekleri gibi sivil derneklerin ticari iletişimin eleştirel analiziyle ilgili etkinlikler düzenlenmesi (K-2),*
- *Yetkili makamlar, medya endüstrisi ve sivil toplum kuruluşları, medya hizmetlerinde ve içeriğinde kaliteyi özendirmek için medya okuryazarlığını desteklemelidir. Bu özellikle ergenler ve gençler için önemlidir (K-8).*

Uluslar arası işbirliği: AB medya okuryazarlığına yönelik uygulamaların içeride olduğu kadar uluslar arası olarak da paylaşımını dikkate almaktadır (K-1, K-5, K-6, K-8). Bunun için uluslar arası bir medya ofisinin kurulması bile önerilmektedir (K-1, K-5).

- *İmkân dâhilinde AB ve UNESCO gibi diğer uluslar arası kuruluşlarla işbirliği içerisinde işbirliği ve iletişim açısından sorumlu olan uluslar arası bir medya eğitimi ofisi oluşturulması aracılığıyla medya eğitimi için bütüncül bir Avrupa yaklaşımı geliştirilmelidir (K-1).*
- *Diğer Avrupalı Kuruluşlarla ve Avrupa Konseyi, UNESCO ve Birleşmiş Milletler (BM) Medeniyetler İttifakı gibi uluslar arası kuruluşlarla işbirliğini ve medya okuryazarlığı konusunda kamu özel sektör ortaklığını desteklemek (K-6).*

Politika temasında öne çıkan eşgüdümsüzlük engelinin burada da ifade edildiği görülmektedir. Buna yönelik birlik içi işbirliğinin sağlanması vurgulanmakta, özellikle de medya ile eğitim kurumlarının işbirliğinin önemine dikkat çekilmektedir. UNESCO ve BM Medeniyetler İttifakı gibi uluslar arası kuruluşlarla işbirliğinin de gerekliliği üzerinde durulmuştur.

“EĞİTİM” Temasına İlişkin Bulgu ve Yorumlar

İçerik analizi sonucunda ortaya çıkan temalardan biri de “Eğitim” başlıklı temadır. Eğitim teması referans sayısı (60) dikkate alındığında %22 gibi bir değere sahiptir ve ayrıca incelenen sekiz kaynağın altısında vurgulanmıştır. Eğitim temasına ilişkin içerik analizi sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo-4: Eğitim temasına ilişkin veriler

Alt Temalar	K	R	$\bar{X}$
Öğretmen Eğitimi	6	13	2.2
Ölçme ve Değerlendirme	5	11	2.2
Yetişkin Eğitimi	5	10	2
Öğretim Programları	5	9	1.8
İyi Uygulamalar	3	6	2
Öğretim Metodolojisi	3	6	2
Öğretim Materyalleri	3	5	1.7
Toplam	7	60	8.6

Tablo-4’deki bilgiler AB’nin medya okuryazarlığı konusunda eğitim boyunu da dikkate aldığını göstermektedir. Bu alt temalar sırasıyla aşağıda sunulmuştur.

Öğretmen Eğitimi: AB yaşam boyu öğrenme çerçevesince medya okuryazarlığını hem temel öğretmen eğitiminin hem de hizmet içi öğretmen eğitiminin bir parçası olarak değerlendirmektedir (K-1, K-4, K-5). Hazırlanacak ve geliştirilecek öğretmen eğitimi programları ve materyalleri, kurslar, tanıtım günleri ve kişisel veriyi işlemeye ilgili tehlikelere yönelik bilgi paketleri yoluyla öğretmenlerinin farkındalıklarının artırılması; iletişim ağları ile öğretmenler arasındaki koordinasyonun sağlanması ve öğretmenlerin medya okuryazarlığı yeterliklerinin değerlendirilmesi vurgulanmaktadır (K-1, K-2, K-4, K-5, K-6, K-8). Bu alt temaya yönelik örnek karar ifadeleri ise şöyledir:

- *Kalifiye öğretmenler ve öğretim materyalleri medya eğitiminin temel elemanlarıdır ve bu yüzden hem temel öğretmen eğitimi hem de sürekli öğretmen eğitimi daima dikkate alınmalıdır (K-1).*

- *Avrupa Parlamentosu, konunun yoğun olarak öğretilmesine imkân vermek için zorunlu medya eğitimi modüllerinin tüm okul seviyelerinde öğretmen eğitimi ile birleştirilmesini tavsiye etmektedir...(K-5).*
- *Yetkili makamlar medya okuryazarlığı konusunda eğitimcilerin yetiştirilmesi için kaynakları hizmete sunmalı ve sonuç olarak onların da medya yeterliklerinin değerlendirilmesine önayak olmalıdırlar (K-8).*

Ölçme ve Değerlendirme: 2006 yılının sonunda ele alınan Halka Danışma çalışmasında Avrupa bütününde farklı medya okuryazarlığı uygulamaları ve düzeyleri olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda medya okuryazarlığının ölçülmesine yönelik hemfikir olunan ölçüt ya da standartların olmadığı ve böyle bir ölçüt belirlemek için geniş ölçekli ve uzun süreli araştırmanın acil bir ihtiyaç olduğu fark edilmiştir (K-6). Bu nedenle de öğrenci ve öğretmenlerin medya okuryazarlığı seviyelerini ölçülmesinde ortak ölçüt ve göstergelerin bir an önce oluşturulmasını önermiştir (K-4, K-5, K-6, K-7).

- *Komisyonun medya okuryazarlığı seviyelerinin ölçülmesi için ölçüt ve göstergelerin geliştirilmesi amacıyla daha ilave çalışmalar gerçekleştirme niyetine önem vermektedir (K-4).*
- *Eğitim otoriteleri öğrencilerin medya okuryazarlığı yeterliklerini ölçme-değerlendirmeyi uygulamalıdırlar (K-8).*

Yetişkin Eğitimi: AB'nin eğitim teması altında önem verdiği konulardan biri de yetişkin eğitimidir. Bu konu da özellikle ebeveyn eğitimi (K-4, K-5, K-6) ve yaşlıların eğitimi (K-5, K-6, K-8) dikkat çekmektedir.

- *Medya okuryazarlığı elde edilebilir medya hizmetlerinin nasıl seçileceğini öğrenerek evde başlaması hasebiyle... ebeveynler için medya eğitimine yönelik farkındalıklarının arttırılması (K-5),*
- *Yaşlılara yönelik medya eğitiminin onların medyayı kullanma şekillerini, yaşadıkları ortamları ve deneyim alanlarını dikkate alması (K-5),*
- *İş ve meslek eğitiminin de medya öğretimini (media training) ve medya eğitimini (media education) içermesi (K-8).*

Öğretim Programları: Medya eğitimi çeşitli Avrupa ülkelerinde öğretim programının parçası olmasına rağmen, uygulama noktasında ve hatta geleneksel medyayı ilgilendirdiği kadarıyla hâlâ sorunlar bulunmaktadır. Öğretim programı, öğretim yaklaşımı, hedeflerin/kazanımların takip edilmesi ve sonuçların değerlendirilmesinde medya eğitiminin nasıl bir yere sahip olacağı konusunda belirsizlik devam etmektedir (K-1). AB bu belirsizliklere karşılık; medya okuryazarlığını öğretim programlarıyla ilişkilendirme (K-2, K-6, K-8), tüm yaş grupları için medya okuryazarlığı programları hazırlama (K-1, K-5) ve bunları işbirliği çerçevesinde gerçekleştirme (K-2) gibi öneriler getirmiştir. Bu alt temaya ilişkin bazı örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

- *Medya eğitiminin hem spesifik hedefler olarak hem de ara disiplin olarak eğitim programlarıyla ilişkilendirilmesinin teşvik edilmesi (K-8).*
- *Çocuklar, ergenler ve yetişkinler için medya okuryazarlığı programlarının hazırlanması ve geliştirilmesi (K-1),*
- *Öğretim programları ile ilgili mevcut girişimlerin belirlenmesi, karşılaştırılması ve reklâmının yapılması (K-2),*
- *Öğretim programları ile ilgili Avrupa koordinasyonunun teşvik edilmesi (K-2).*

İyi Uygulamalar: AB, birlik içerisinde alanla ilgili uygulamaları analiz edebilmeyi, vurgulayabilmeyi ve yaygınlaştırabilmeyi ve paydaşlar arasında Avrupalı iletişim ağları oluşturabilmeyi ve bunları geliştirebilmeyi son derece önemli görmektedir (K-4, K-6, K-7). Bu alt temaya ilişkin örnek ifadeler şunlardır:

- *Medya okuryazarlığının gelişmesi için iyi uygulamaların belirlenmesi ve desteklenmesi (K-4, K-6),*
- *Üye Devletler arasında bilginin, en iyi uygulamaların ve eğitim alanında pedagojik yöntemlerin analizi ve paylaşılması (K-4).*

Öğretim Metodolojisi: AB medya okuryazarlığının pek çok boyutunda olduğu gibi öğretim yaklaşımı konusunda da bir belirsizliğin varlığından ve bu belirsizliğin giderilmesi gerektiğinden söz etmektedir (K-1). Bu noktada tüm yaş grupları kapsam dâhiline alınmakta (K-5) ve medya üretimine ve özellikle de gençlerin ürünlerine önem verilmektedir (K-2). Aşağıda çeşitli tavsiye kararlarına yer verilmiştir:

- *Avrupa Parlamentosu, medya eğitiminin mümkün olabildiğince pratik çalışmaya yönelmesi gerektiğini ve ekonomik, politik, edebi/yazınsal, toplumsal, sanatsal ve BT (Bilgi Teknolojileri) ile ilgili konularla ilişkilendirilmesini tavsiye etmekte ve bir sonraki yöntemin spesifik bir konunun (Medya Eğitimi gibi) oluşturulmasına ve okul projeleri dışında birleştirilecek bir disiplinler arası yaklaşıma bağlı olması gerektiğini önermektedir (K-5).*
- *Medya eğitimi etkinliklerinin tüm vatandaşları, yani çocukları, gençleri, yetişkinleri, yaşlıları ve engelli insanları kuşatması (K-5),*
- *Avrupa çapında çocuklar ve gençler tarafından yapılan ürünlerin (medya okuryazarlığı sonuçları ile ilgili bir değerlendirmeyi de kapsayacak şekilde) tanınması, ödüllendirilmesi ve desteklenmesi (K-2),*

Öğretim Materyalleri: İncelenen tavsiye kararlarında medya okuryazarlığına yönelik çeşitli öğretim materyallerinden de söz edilmiştir (K-2, K-4). AB öğretim materyallerini kalifiye öğretmen ile birlikte medya eğitiminin temel elemanlarından biri olarak görmektedir (K-1). Aşağıda bunlarla ilgili örnek ifadeler yer verilmiştir:

- *Medya okuryazarlığında uzmanlaşacak kaynak merkezlerine yönelik iletişim ağı ve işbirliğinin sağlanması ve kullanıcıların haberdar edilmesi (K-2),*
- *Medya Okuryazarlığını geliştirmenin bir yolu olarak IP üzerinden televizyon ve radyo, elektronik yayınları içeren eğitim ortamlarının içerisinde “kılavuzlar, dersler, danışma sistemleri ve bunların sonuçları” gibi bir yönlendirme sisteminin yer alacağı şekilde oluşturulması, okulların buna katılmasına yardımcı olunması ve ortam oluşturulması için medya endüstrisi ile eğitim merkezleri arasında çeşitli platformların kurulması (K-2),*
- *Avrupa Parlamentosu, okul araç gereçlerinin aslında tüm okul çocuklarına bilgisayarlara, İnternete ve zorunlu eğitime erişebilme imkânı vermek için geliştirmesi gerektiğini dile getirmektedir (K-5).*

Eğitim temasına genel olarak bakıldığında öğretmen eğitiminin üzerinde önemle durulduğu görülmektedir. Çocuk ve gençlerin eğitime yönelik ise medya okuryazarlığının hem öğretim programlarıyla ilişkilendirilmesinden hem de her yaş grubu ayrı öğretim programlarının hazırlanmasından söz edilmektedir. Yetişkin

eğitiminde de özellikle ebeveyn eğitiminin ve yaşlıların eğitiminin üzerinde durulmaktadır. Öğretim yaklaşımı konusunda medya üretimi ve özellikle de öğrencilerin ürünleri vurgulanmakta ve iyi uygulama ve materyallerin birlik içinde paylaşımı ve yaygınlaşması arzu edilmektedir.

“KURAMSAL TEMELLER” Temasına İlişkin Bulgu ve Yorumlar

İçerik analizi sonucunda ortaya çıkan temalardan biri de “Eğitim” başlıklı temadır. Eğitim teması referans sayısı (41) dikkate alındığında yaklaşık %15 gibi bir değere sahiptir ve ayrıca incelenen sekiz kaynağın beşinde vurgulanmıştır. Kuramsal Temeller temasına ilişkin içerik analizi sonuçları Tablo-5’de verilmiştir.

Tablo-5: Kuramsal temeller temasına ilişkin veriler

Alt Temalar	K	R	$\bar{X}$
Amaç ve Gerekçeler	5	37	7.4
Tanım	4	4	1
Toplam	5	41	8.2

Tablo-5’deki bilgiler AB’nin medya okuryazarlığının kuramsal temellerini de önemseydiğini göstermektedir. Özellikle de medya eğitimini amaçları konusunda dikkate değer vurgulamalar yaptığı görülmektedir.

Amaç ve Gerekçeler: AB medya okuryazarlığı eğitimini bir mutlak yapılması gereken bir eğitim çabası olarak nitelendirmektedir. Bunun gerekçelerini de şöyle ifade etmiştir:

- Aktif Vatandaşlık ve Politik Farkındalık (K-1, K-5, K-6, K-7): *Medya eğitiminin insanlara aktif bir vatandaş olarak davranışlarını ve hem hakları hem de sorumluluklarına ilişkin farkındalıklarını güçlendirmeye yardımcı olan politik eğitimin önemli bir parçası olması (K-5),*
- Medya Çoğulculuğu ve Bağımsızlığı (K-1, K-4, K-5, K-6): *Küreselleşme ve medya yakınsamasının* (media convergence) bir sonucu olarak bilgi artışı, yeni*

* Araç ve teknolojilerin farklı nedenlerle üretilmiş olsalar bile, birbirleriyle etkileşimleri sonucu bir arada farklı amaçlar için kullanılmasını tanımlayan kavram. Bir cep telefonunun, üretim amacı olan ses iletimiyle sınırlı

*medya üzerindeki tek dil ve tek kültürün açık hâkimiyetinin neden olduğu tek-
tipleştirme ve artan ticarileştirme gibi endişelerin ortaya çıkması (K-1),*

- Dijital Bölünme (K-1, K-5, K-6): *Medya vasıtasıyla iletişime geçemeyenler ya da medya içeriğine eleştirel olarak ulaşması olanaksız olanlar için yeni bir toplumsal dışlama biçiminin de, ciddi bir risk oluşturması (K-1),*
- Yeni Kitle İletişim Araçları (K-5, K-6, K-7): *Yeni kitle iletişim araçları yenilikçi teknolojiler sayesinde yaşamın tüm alanlarının içine işlediği ve bu yeni medyaların kullanıcılardan daha aktif rol almalarını istediği için (K-5),*
- Kuşak Çatışması (K-1, K-5): *Çocukların ve gençlerin tersine birçok yetişkinin modern iletişimin meydana getirdiği ikna edici değişimle başa çıkmayı gittikçe daha zor bulması (K-1),*
- Sınırsız Bilgi (K-1, K-4): *Devasa miktardaki bilgiye uyum sağlamak gitgide daha da zorlaşması (K-1),*
- Reklâmcılık (K-5, K-6): *Reklâmcılığın günümüz medyasının temin ettiği hizmetlerin önemli parçası olması ve medya okuryazarlığının reklâmcılıkta kullanılan araçları ve uygulamaları değerlendirmek için ölçüt sağlamaya yardımcı olması (K-5),*
- Medya Gerçekliği: *Medya kültürünün egemen olduğu bir dünyada gerçek ve kurgu arasındaki sınırlar sık sık bulandırılması (K-1),*
- Kötüye Kullanma: *Medyanın kötü amaçlar için kullanılması (örneğin çoğu zaman toplumda şiddetin artması ile televizyon, İnternet ya da bilgisayar oyunlarınca iletilen şiddet içerikli görüntüler arasında güçlü bir bağ olduğunun ileri sürülmesi) (K-1)*
- Veri Güvenliği: *Kişisel veri güvenliğine yönelik tehditler giderek daha çok sinsî ve çeşitli olduğu hasebiyle bilinçsiz kullanıcılar için büyük bir risk olması (K-5),*
- Telif ve Fikri Mülkiyet Hakkı: *Medya eğitiminin kişisel veri güvenliği ve kişisel veriler üzerinde özerklik hakkı konusunda olduğu gibi özellikle İnternette medya kullanımının telif hakkı boyutlarına ve fikri mülkiyet haklarına saygı duyma konusunda katkılar sağlaması (K-5),*

- Görsel-işitsel Miras ve Kültürel Kimlik: *Medya okuryazarlığının Avrupa'ya özgü görsel-işitsel miras ve kültürel kimliklere yönelik farkındalığın artırılmasında, görsel-işitsel miras ve Avrupa'daki en son kültürel çalışmalara ilişkin bilgi ve ilginin çoğaltılmasında önemli bir rol oynaması (K-6).*
- UNESCO: *Medya okuryazarlığının kati surette önemli olduğunun UNESCO tarafından örneğin Grunwald Medya Eğitimi Bildirisi'nde (1982) ve medya eğitimine ilişkin 12 tavsiye kararının alındığı Paris Gündemi'nde (2007) vurgulanması (K-5).*

AB söz konusu sorunlar ve ihtiyaçlara yönelik medyanın aktif, eleştirel ve seçici kullanımını destekleyen eğitimle ilgili daha sonuca götürücü ve radikal önlemlerin alınmasına acil ihtiyaç duyulduğunu ifade etmekte (K-1) ve medya okuryazarlığı eğitimini de alınacak önlemlerin başına koymaktadır.

Tanımlar: Kuramsal Temeller teması içerisinde medya okuryazarlığı tanımlarının yer aldığı “tanım” başlıklı alt tema da yer almaktadır. Yapılan tanımlar arasında en detaylı olanı aşağıda sunulmuştur:

Medya eğitimi, akli başında yani mevcut bilgiler temelinde kendi kararlarını verme yeteneğine sahip vatandaşlar yetiştirmek için medyaya karşı eleştirel ve seçici bir tutum olarak anlaşılan medya yeterliğini geliştirmeyi amaçlayan öğretim uygulamaları olarak tanımlanabilmektedir. Bu yeterlik vatandaşlara gerekli bilgiye ulaşma, bu bilgiyi analiz etme ve arkasında yatan ekonomik, politik, toplumsal ve kültürel çıkarları saptayabilme imkânı verir. Medya eğitimi bireylere mesajları yorumlamayı ve üretmeyi, iletişime geçmek için en uygun medyayı seçmeyi ve en sonunda da medya sunumu ve ürünü konusunda daha fazla söz sahibi olmayı öğretmektedir (K-1).

Bu tanım dikkatle incelendiğinde 1992'de Aspen Enstitüsü tarafından Birleşik Devletler'de yapılan medya okuryazarlığı konferansında ortaya konulan ve daha sonra medya okuryazarlığı alanında yaygın kabul gören “*Medya Okuryazarlığı: “çeşitli biçimlerde mesajlara ulaşma, analiz etme, değerlendirme ve iletme yeteneğidir”* (Aufderheide, 1993) şeklindeki medya okuryazarlığı tanımı ile örtüştüğü görülecektir.

“ARAŞTIRMA” Temasına İlişkin Bulgu ve Yorumlar

İçerik analizi sonucunda ortaya çıkan temalardan sonuncusu ise “Araştırma” başlıklı temadır. Araştırma temasına ilişkin içerik analizi sonuçları Tablo-6’de verilmiştir.

Tablo-6: Araştırma temasına ilişkin veriler

Alt Temalar	K	R	$\bar{X}$
Araştırma	6	12	2
Toplam	6	12	2

Araştırma teması referans sayısı (8) dikkate alındığında yaklaşık %3 gibi oldukça düşük bir değere sahip olmakla birlikte vurgulanan kaynak sayısına bakıldığında %75 gibi yüksek bir değere sahiptir. Bu veriler AB’nin medya okuryazarlığı alanında araştırma yapmayı altı çizili olmamakla birlikte sürekli vurguladığını göstermektedir.

Bu kaynaklardan beşinde medya okuryazarlığının farklı bakış açıları ve boyutlarıyla ilgili Avrupa düzeyinde sistematik araştırmaları ve düzenli gözlemleri desteklemek ve bunları raporlaştırmaktan (K-2, K-3, K-4, K-5, K-6 ve K-8)” söz edilmektedir. Bu konuda özellikle ilgili tüm tarafların, üye ülkelerin sistematik ve eşgüdümlü bir şekilde çalışması öngörülmüş ve bunları sağlamak için de atılacak adımlar şöyle ifade edilmiştir:

- *Avrupa düzeyinde eşgüdümü sağlayabilecek kalıcı araştırma merkezleri ve gözlemleri kurulmasının teşvik edilmesi (K-2),*
- *Araştırmayı destekleme, eşgüdümü sağlama ve başarıyla sonuçlandırma görevinin üstlenecek ve yüksek kalitede araştırma ve girişimlerin tercüme edilmesini ve yayınlanmasını sağlayacak bir Avrupa Medya Okuryazarlığı Merkezleri iletişim ağının oluşturulması (K-2),*
- *Farklı ülkelerdeki birtakım kurumları karşılaştırabilir sonuçlar üretmek için benzer yöntemler ve araştırma soruları kullanmaya teşvik edecek bir araştırma çerçevesinin geliştirilmesi (K-2).*

Bu vurgulamalar AB'nin diğer pek çok konuda olduğu gibi araştırma konusunda da birlikte hareket etmeyi ve böylece ortak bir bütüne ulaşmayı hedeflediğini ortaya koymaktadır (K-2, K-4, K-8). Bunun dışında AB'nin araştırma konusunda vurguladığı diğer hususlar şunlardır:

- *Avrupa düzeyinde araştırma programları ve projeleri geliştirmenin teşvik edilmesi (K-2),*
- *Bu araştırmaların medya ve bilgi iletişim sektörüne odaklanması (K-4),*
- *Yetkili makamların medya okuryazarlığı üzerine daha sistematik ve serbestçe erişilebilir araştırmalar yapması (K-8),*
- *Yetkili makamların ulusal eğitim sistemleri ve bunun etkililiği hakkında çalışmalar ve araştırmalar geliştirmeyi teşvik etmesi (K-8),*
- *Medya okuryazarlığı alanında yapılan araştırmaların yeni teknolojilerin kullanımı ile birleştirilmesi (K-8).*

Tüm bu vurgulamalardan hareketle AB'nin medya okuryazarlığı araştırmaları konusunda birlik içerisinde sistematik bir yapının ve eşgüdümün sağlanmasını önemseydiği ve bu yönde adımlar attığı ileri sürülebilir.

SONUÇ

AB'nin temelinde “Ortak Bir Avrupa Vatandaşlığı Oluşturma” gayesi yatmaktadır. Medya okuryazarlığı da bu amaca ulaşmaya hizmet edecek araçlardan biri olarak görülmektedir. Özellikle 2006 sonrasında yoğun olarak ortaya konulan tavsiye kararları AB'nin medya okuryazarlığı eğitimini planlı bir düzlemde geliştirmeye çalıştığını göstermekte ve geleceğe yönelik atılacak adımlar konusunda önemli ipuçları vermektedir. Birlik öncelikle medya okuryazarlığı alanındaki engelleri ortaya koyarak yola çıkmıştır. Buna göre özellikle ortak vizyonun olmaması, ulusal, bölgesel ve yerel girişimlerin Avrupa'ya özgü görünmemesi, Avrupa'ya özgü iletişim ağlarının eksikliği, paydaşlar arasındaki eşgüdümsüzlük ile uygulamada ve seviyelerde farklılıklar en önemli engeller olarak görülmüştür.

Söz konusu engellerin aşılabilmesi için medya okuryazarlığı alanında da bir “Avrupa Birlikteliği” oluşturmak esas alınmıştır. Bunun için eş-düzenleme ve öz-düzenleme gibi ortak düzenleyici girişimlerle ve “Avrupa Medya Okuryazarlığı Temsilcileri Federasyonu” adı altında gerçekleştirilecek bir kurumsallaşma ile ortak bir medya okuryazarlığı politikası oluşturulabileceği ileri sürülmüştür. Başta medya ve eğitim kuruluşları arasında olmak üzere birlik içinde işbirliği vurgulanmış ve uluslar arası işbirliği için de açık kapı bırakılmıştır.

Eğitim konusunda öğretmen eğitimi ve öğretim materyallerine ayrı bir değer veren AB medya okuryazarlığının nasıl öğretileceği konusunda da önemli noktalara değinmektedir. Ayrı ders programlarından söz etmekle birlikte daha çok medya okuryazarlığının hali hazırdaki öğretim programlarıyla ilişkilendirilmesini vurgulamakta ve medya üretimini, özellikle de gençlerin medya ürünlerinin önemli olduğunu ileri sürmektedir. Gerek öğretmen ve öğrencilerin medya okuryazarlığı seviyelerini ölçülmesinde ortak ölçüt ve göstergelerin oluşturulması isteği gerekse konuyla ilgili iyi uygulamaların ve materyallerin birlik içerisinde paylaşımı ve yaygınlaşması arzusu, Birliğin eğitim başlığı altında “Avrupa Birlikteliği”ni önemseydiği göstermektedir.

Kuramsal olarak korumacıdan çok yetkilendirici bir medya okuryazarlığından söz eden Birlik, medya okuryazarlığını yeni teknolojilerin ortaya çıkardığı medya çoğulculuğu, dijital bölünmüşlük, sınırsız bilgi, medya gerçekçiliği, kötüye kullanma, veri güvenliği ve telif hakkı gibi sorunların çözümlerinden bir olarak görmektedir.

Medya okuryazarlığı alanında sistemli ve daha düzenli araştırmaların yapılmasını öngören AB bu konuda da birlikteliğin sağlanması için “Avrupa Medya Okuryazarlığı Merkezleri İletişim Ağı”nın oluşturulmasını tavsiye etmektedir.

Özetle AB medya okuryazarlığını üst başlık olarak “Avrupa Vatandaşlığının” bir aracı, alt başlık olarak da yeni teknolojilerin ortaya çıkardığı sorunların bir çözümü olarak görmektedir. Bu doğrultuda da birlik içinde ortak bir medya okuryazarlığı

vizyonunun oluşturulması ve bu vizyonun konuyu ilgilendiren medyadan eğitim alanına kadar pek çok farklı alana gerekli uygulamalarla yansıtılması öngörülmektedir.

MAKALENİN BİLİMDEKİ KONUMU

Eğitim Bilimleri / İlköğretim / Medya Okuryazarlığı Eğitimi

NOT: Disiplinler arası bir alan olarak kabul gören medya okuryazarlığı eğitimi daha çok dil, sağlık, sosyal bilgiler ve teknoloji gibi derslerle ilişkilendirilerek öğretilmektedir.

MAKALENİN BİLİMDEKİ ÖZGÜNLÜĞÜ

Bu makalede, “Medya Okuryazarlığı Eğitimi” konusunda AB’nin durumu ve vizyonu konusunda uygulanan yöntem ve ileri sürülen çözümler konusunda bilinen bilgileri pekiştirilerek disipline edilmiştir. Bu bilgilere dayalı olarak Türkiye ve benzeri ülkelerde “Medya Okuryazarlığı Eğitimi” konusunda yeni çözüm modellerinin ortaya konulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Aufderheide, P. (1993). “*Media Literacy: A Report of The National Leadership Conference on Media Literacy.*” Washington, DC, Aspen Institute.
- Bilgin, N. (2000). *İçerik Analizi*, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- EU (2000). Recommendation 1466; Media Education. Web: <http://assembly.coe.int/main.asp?link=http://assembly.coe.int/documents/adoptedtext/ta00/erec1466.htm#1> 23.08.2010 tarihinde alınmıştır.
- EU (2006). Recommendation Rec(2006)12 of the Committee of Ministers to member states on empowering children in the new information and communications environment. Web: <https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=1041181> 23.08.2010 tarihinde alınmıştır.

- EU (2007a). Report On The Results Of The Public Consultation On Media Literacy. http://ec.europa.eu/avpolicy/media_literacy/docs/report_on_ml_2007.pdf, 10.02.2009 tarihinde alınmıştır.
- EU (2007b). Study on the Current Trends and Approaches to Media Literacy in Europe: Executive Summary. Web: http://ec.europa.eu/avpolicy/media_literacy/studies/index_en.htm 10.02.2009 tarihinde alınmıştır.
- EU (2007c). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic And Social Committee and the Committee of the Regions; A European approach to media literacy in the digital environment. Web: http://ec.europa.eu/research/science-society/document_library/pdf_06/communication-022007_en.pdf 10.02.2009 tarihinde alınmıştır.
- EU (2008a). Council Conclusions on European approach to media literacy in the digital environment. Web: http://www.eu2008.si/si/News_and_Documents/Council_Conclusions/May/0521_EYC.pdf http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/educ/111504.pdf 07.12.2010 tarihinde alınmıştır.
- EU (2008b). European Parliament resolution of 16 December 2008 on media literacy in a digital world. Web: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0598+0+DOC+XML+V0//EN> 23.08.2010 tarihinde alınmıştır.
- EU (2009a). Audiovisual and Media Policies: Media Literacy (2009). Web: http://ec.europa.eu/avpolicy/media_literacy/index_en.htm 10.02.2009 tarihinde alınmıştır.
- EU (2009b). Commission Recommendation on media literacy in the digital environment for a more competitive audiovisual and content industry and an inclusive knowledge society. Web: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:227:0009:0012:EN:P DF> 23.08.2010 tarihinde alınmıştır.

EU (2009c). *Study Assessment Criteria for Media Literacy Levels*. Web: http://ec.europa.eu/culture/media/literacy/docs/studies/eavi_study_assess_crit_media_lit_levels_europe_finrep.pdf 07.12.2011 tarihinde alınmıştır.

EU (2009d). Council Conclusions on media literacy in the digital environment. Web: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/educ/111504.pdf 07.12.2010 tarihinde alınmıştır.

Karasar, N. (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (11. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.